

Sygn. akt I ACa 359/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wiesława Kuberska
Sędziowie:	SSA Małgorzata Stanek (spraw.) SSO del. Krystyna Golinowska
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 29 sierpnia 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. S.**

przeciwko **Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W. (wcześniej (...) Spółka Akcyjna w W.)**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 18 grudnia 2012 r.

sygn. akt I C 743/12

1. oddała apelację;

2. zasądza od strony pozwanej Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. (wcześniej (...) Spółka Akcyjna w W.) na rzecz powódki A. S. kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 359/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 18 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim zasądził od pozwanego (...) SA w W. na rzecz powódki A. S. kwotę 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 15 marca 2012 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie oraz orzekając w przedmiocie kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie ustaleń, które Sąd Apelacyjny w całości podziela oraz przyjmuje za własne. Z ustaleń tych wynika, że w dniu 7 czerwca 2003 r. w miejscowości F. droga krajowa nr (...), kierujący pojazdem marki M. o nr rejestracyjnym (...) J. D. nieumyślnie spowodował katastrofę w ruchu lądowym, w następstwie której śmierć w wyniku odniesionych obrażeń poniósł W. S.. Sprawca zdarzenia uznany został za winnego popełnienia czynu określonego w art.173 § 4 k.k. i art.157 § 3 k.k.

Kierujący sprawca wypadku był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w pozwanym Towarzystwie (...).

Powódka reprezentowana przez (...) S.A w L. wystąpiła z roszczeniem wobec pozwanego o zapłatę kwoty 140.000 zł tytułem zadośćuczynienia zgodnie z art.448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Pozwany pismem z dnia 14 marca 2012 r. poinformował, że nie znajduje podstaw do wypłaty zadośćuczynienia za śmierć męża powódki na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Powódka bardzo przeżyła śmierć męża, z którym była blisko związana. Zarówno dla powódki, jak i jej zmarłego męża był to ich drugi związek małżeński. W związku małżeńskim pozostawali od 1995 roku. W chwili wypadku zmarły mąż powódki miał 51 lat. Od momentu zawarcia związku małżeńskiego małżonkowie S. wspólnie spędzali święta, wakacje, wspólnie wyjeżdżali. Z małżeństwa nie posiadali dzieci, tym bardziej byli ze sobą bardzo związani. Powódka posiadała dzieci z pierwszego związku małżeńskiego. Po śmierci męża powódka zaczęła izolować się od znajomych, unikała kontaktów towarzyskich, nie mogła jeść, spać, utraciła chęć do życia. Prawie codziennie powódka chodziła na cmentarz i odwiedzała grób zmarłego męża. Powódka nie była w stanie normalnie funkcjonować, zażywała leki przeciwdepresyjne. Do tej pory powódka śpi przy zapalonym świetle i miewa napady nerwowe. A. S. nie ułożyła sobie życia osobistego.

U powódki z psychologicznego punktu widzenia zakres zmian psychicznych, jakich doznała w wyniku śmierci męża miał w dłuższej perspektywie czasowej ograniczony zakres oddziaływania negatywnego. Aktualnie powódka nie wymaga opieki psychologicznej. Aktualny stan psychiczny powódki jest dobry. Nie występują u powódki istotne zaburzenia sfery intelektualnej, poznawczej emocjonalnej, które stale zaburzają jej zdolność do efektywnego realizowania zadań życiowych właściwych dla jej wieku i przypisanych do tego ról społecznych. Szkody psychiczne, jakich doznała powódka, miały ograniczony zakres i nasilenie, co nie oznacza, że nie doświadczyła ona cierpienia, jako stanu emocjonalnego w wyniku śmierci członka najbliższej rodziny. Problemy emocjonalne były znaczne, ale z czasem w naturalny sposób uległy zmniejszeniu. Powódka doświadczyła negatywnych, ale ograniczonych w czasie (około jeden rok) następstw zdarzenia.

Po śmierci W. S. zostało wszczęte na wniosek powódki postępowanie odszkodowawcze, w wyniku którego powódka otrzymała od ubezpieczyciela decyzją z dnia 16 czerwca 2003 r. kwotę 20.000 zł tytułem odszkodowania w związku ze znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej.

Na skutek pozwu z dnia 30 grudnia 2003 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim ugodą z dnia 2 grudnia 2004 r. w sprawie o sygn. akt I C 1651/03 zobowiązał pozwanego do zapłaty na rzecz powódki kwoty 12.500 zł tytułem dopłaty do odszkodowania wypłaconego przez pozwanego w kwocie 20.000 zł jako odszkodowanie za pogorszenie się sytuacji życiowej na skutek śmierci męża W. S. w dniu 7 czerwca 2003 r.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy podniósł, że niniejsze powództwo znajduje oparcie w art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. i jest częściowo zasadne. Pozwany nie zdołał wykazać, że zmarły W. S. przyczynił się do powstania szkody oraz braku bezprawności sprawy wypadku, podczas gdy powódka wykazała naruszenie dobra osobistego

w postaci więzi rodzinnych. Mając na uwadze ustalone następstwa śmierci męża powódki, Sąd Okręgowy uznał, że adekwatną kwotą zadośćuczynienia będzie 50.000 zł, którą zasądził oddalając powództwo w pozostałej części. Odsetki od tej kwoty Sąd Okręgowy zasądził od dnia 15 marca 2012 r. do dnia zapłaty, orzekając na podstawie art. 481 k.c.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany, zaskarżając go w części dotyczącej pkt. 1 co do kwoty 25.000 zł oraz w części dotyczącej pkt. 3 i 4 w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach.

Skarżący wyrokowi temu zarzucił:

1. Naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i zastosowanie:

- art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c., tj. przyjęcie, że doszło do takiego naruszenia prawa osobistego - więzi emocjonalnej pomiędzy osobami żyjącymi, które podlega ochronie, a tym samym wyrównaniu krzywdy w drodze wypłaty odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia;

- art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. Nr 124, poz. 1152) poprzez przyjęcie, że Zakład Ubezpieczeń odpowiada również za naruszenie innych dóbr niż wymienione w tym przepisie, a w szczególności odpowiada za naruszenie dobra osobistego w postaci więzi emocjonalnej pomiędzy osobami żyjącymi;

- poprzez błędną wykładnię art. 448 k.c., polegającą na przyjęciu, że celem zadośćuczynienia jest represja, a nie kompensacja krzywdy, jak również przyjęcie odpowiedniego zadośćuczynienia w kwocie zawyżonej i powodującej wzbogacenia powoda; w związku z art. 481 k.c. poprzez przyjęcie, że dłużnik opóźnia się z świadczeniem zadośćuczynienia przed wydaniem wyroku przez Sąd I instancji.

2. Naruszenie prawa procesowego, w szczególności art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że odpowiednią kwotą z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego dla powódki jest kwota 50.000 zł.

W następstwie tak sformułowanych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa również co do zaskarżonej części oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego wg norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania przy pozostawieniu temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Skarżący oparł wniesioną przez siebie apelację w zasadzie na zarzutach obrazy prawa materialnego. Chociaż podniesiony został w niej również zarzut naruszenia prawa procesowego w postaci art. 233 § 1 k.p.c., przez wzgląd na nadaną mu treść, jawi się on jako sformułowany w sposób sprzeczny z charakterem tego rodzaju zarzutów. Kwestionowanie kwoty 50.000 zł zasądzonej tytułem zadośćuczynienia w niniejszej sprawie może odbyć się w wyniku postawienia zarzutu naruszenia prawa materialnego, gdyż kwota ta jest konsekwencją jego zastosowania. W drodze zarzutu obrazy prawa procesowego można natomiast dążyć do podważenia okoliczności, które Sąd Okręgowy wziął pod uwagę, szacując należne powódce zadośćuczynienie. Takiego zarzutu jednak w przedstawionej apelacji zabrakło. Nie doszło zatem nie tylko do wykazania, ale nawet podniesienia, że Sąd I instancji, dokonując ustaleń faktycznych, uchybił zasadzie swobodnej oceny dowodów, a przez to przyjął za udowodnione nieistniejące okoliczności, będące miernikiem krzywdy powódki.

Skarżący nie zakwestionował zastosowanej podstawy prawnej zaskarżonego wyroku w postaci art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c., uznając dopuszczalność jej odniesienia do stanów faktycznych zaistniałych przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Jednakże uznał, że w rozpoznawanej sprawie nie nastąpiło naruszenie dobra osobistego, które uzasadniałoby zasądzenie zadośćuczynienia w oparciu o przywołaną podstawę. Stał jednocześnie na stanowisku, że ochronie podlega wyłącznie naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnych, rozumianych, jako więzi między rodzicami a małoletnim dzieckiem oraz prawo do niezakłóconego funkcjonowania pełnej rodziny, składającej się z dzieci oraz ich biologicznych rodziców.

Pogląd ten nie zasługuje jednak na aprobatę. Przedstawione bowiem w art. 23 k.c. wyliczenie dóbr osobistych ma jedynie charakter przykładowy. Praktyka życia codziennego stale wykształca nowe kategorie dóbr osobistych, co znajduje uznanie w orzecznictwie (wyrok SN z dnia 9 lipca 2009 r., II PK 311/08, LEX nr 533041). Ugruntowany pogląd judykatury daje świadectwo tego, że w stanie prawnym sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Prawo do życia w rodzinie i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi bowiem dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i art. 24 k.c. (wyrok SN z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, LEX nr 1164718). Jednoczenie więzi małżonków i więzi rodziców z dziećmi istniejące w prawidłowo funkcjonującej rodzinie zasługują na status dobra osobistego, podlegającego ochronie z art. 24 § 1 k.c., a spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. (wyrok SA w Białymstoku z dnia 20 lutego 2013 r., I ACa 364/12, LEX nr 1292636).

W konsekwencji nieuprawnione są twierdzenia skarżącego, ograniczające katalog dóbr osobistych, podlegających ochronie prawnej. Prawo do życia w pełnej rodzinie nie zawsze może być sprowadzone do relacji między małżonkami a ich dziećmi, skoro praktyka wskazuje na to, że nie każde małżeństwo ma potomstwo, jak w niniejszej sprawie. Z drugiej strony powództwo zostało oparte na twierdzeniach o krzywdzie wynikłej ze śmierci małżonka, nie zaś dziecka, a więzi małżeńskie – jak wyżej wskazano – także są dobrami osobistymi, których naruszenie może uzasadniać zasądzenie zadośćuczynienia.

Wadliwe są również twierdzenia skarżącego, że Sąd Okręgowy wydając wyrok, uchybił art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152), tym bardziej, że wyraźnie w uzasadnieniu tego wyroku zostało zaznaczone, że zdarzenie będące źródłem naruszenia dóbr osobistych powódki nastąpiło pod rządem rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U. Nr 26, poz. 310 ze zm.), wydanego na podstawie delegacji ustawowej, tj. art. 5 ust. 1 ustawy z 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej, które obowiązywało do dnia 31 grudnia 2003 r. (Dz. U. z 1996r. nr 11 poz. 62 ze zm.). Tym samym skarżący winien zakwestionować prawidłowość zastosowania art. 10 ust. 1 w/w rozporządzenia.

Niezależnie od tego skarżący, stawiając drugi z podniesionych w apelacji zarzutów, zdaje się w oderwaniu od siebie analizować przywołane w uzasadnieniu wyroku przepisy, w sytuacji gdy stanowią one łączną jego podstawę. Stąd też wymaga podkreślenia, że powyższy przepis wskazanego rozporządzenia wraz z art. 822 k.c. wyznacza podstawę odpowiedzialności ubezpieczyciela, której zakres odpowiada granicom odpowiedzialności samoistnego posiadacza mechanicznego środka komunikacji uregulowanej

w art. 436 § 1 k.c. Ten ostatni z kolei ponosi odpowiedzialność m.in. za szkodę na osobie, wyrządzoną komukolwiek przez ruch tego pojazdu, co wyznacza dopuszczalność naprawienia wyrządzonej szkody także w drodze zadośćuczynienia w odwołaniu do art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c., w sytuacji naruszenia dobra osobistego, takiego jak prawo do życia w pełnej rodzinie.

Co się zaś tyczy zarzutu kwestionującego zasadność przyznania zadośćuczynienia w zasądzonej wysokości 50.000 zł, zarzut ten nie

może być uznany za trafny. Sąd Okręgowy przyjmując, że zachodzi

w sprawie odpowiedzialność pozwanego za naruszenie dóbr osobistych powódki, rozważył całokształt ustalonych w sprawie okoliczności,

w świetle których należało dokonać oceny wysokości zasądzzonego zadośćuczynienia, tak by odpowiadało ono wymogowi odpowiedniości,

o jakim mowa w art. 448 k.c.

Sąd Okręgowy uwzględnił, zgodnie z kryteriami przyjętymi

w orzecznictwie, przede wszystkim rodzaj dobra, które zostało naruszone oraz charakter, stopień nasilenia i czas trwania doznawanych przez powódkę, ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych śmiercią jej męża, a nadto dramatyzm jej doznań, poczucie osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rolę, jaką w rodzinie pełniła osoba zmarłego oraz rodzaj i intensywność więzi łączącej powódkę ze zmarłym.

Powyższe oznacza, że zasadniczym kryterium decydującym

o wysokości należnego zadośćuczynienia jest rozmiar (zakres) doznanej przez pokrzywdzonego krzywdy, a niewymierny charakter takiej krzywdy sprawia, że ocena w tym zakresie winna być dokonywana na podstawie całokształtu okoliczności sprawy. O wysokości zadośćuczynienia decyduje zatem sąd po szczegółowym zbadaniu wszystkich okoliczności sprawy, kierując się podstawową zasadą, że przyznane zadośćuczynienie powinno przedstawiać realną wartość dla pokrzywdzonego (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z dnia 7 września 2012 r., I ACa 640/12, LEX nr 1220559). Zasądzona kwota zadośćuczynienia nie może być więc symboliczna. Musi mieć charakter kompensacyjny i musi spełniać także funkcję represyjną wobec sprawcy naruszenia. Suma ta bowiem powinna być „odpowiednia”, a jej określenie musi uwzględniać wszystkie okoliczności sprawy – co nie zmienia faktu, że zależy od swobodnego uznania sędziowskiego.

Ponieważ wysokość zadośćuczynienia przyznawanego na podstawie

art. 448 k.c. ma charakter ocenny, dlatego przy jego ustalaniu sądy zachowują duży zakres swobody. W konsekwencji strona może skutecznie zakwestionować wysokość zadośćuczynienia tylko wtedy, kiedy nieproporcjonalność do wyrządzonej krzywdy jest wyraźna lub rażąca (wyrok SN z dnia 15 października 2009 r., I CSK 83/2009, niepubl.; wyrok SN z dnia 8 sierpnia 2007 r., I CSK 165/2007, OSNC-ZD 2008, nr C, poz. 66).

Co za tym idzie zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia może być uwzględniony tylko wtedy, gdyby nie zostały wzięte pod uwagę wszystkie istotne kryteria wpływające na tę postać kompensaty. Uwzględnienie omawianego zarzutu mogłoby nastąpić także wtedy, gdyby Sąd uczynił jedno z wielu kryteriów decydujących o wysokości zadośćuczynienia elementem dominującym i przede wszystkim w oparciu

o nie określił wysokość takiego zadośćuczynienia. Korygowanie przez sąd drugiej instancji zasądzzonego zadośćuczynienia może być aktualne zatem tylko wtedy, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, czyli albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 września 2012 r. I ACa 607/12, LEX nr 1223370).

Tymczasem zasądzona wyrokiem Sądu Okręgowego kwota 50.000 zł nie jest wygórowana w stosunku do rozmiaru doznanych przez powódkę cierpień, a przez to nie jest nieodpowiednia w rozumieniu art. 448 k.c. Stanowi ona przy tym wynik rozważenia ogółu istotnych okoliczności rozpoznawanej sprawy, miarodajnych dla rozstrzygnięcia. Nie są przy tym bezwzględnie wiążącym miernikiem kwoty zasądzone w toku innych postępowań. W braku przywołania przez skarżącego nowych okoliczności,

w świetle których Sąd powinien ocenić objęte pozwem roszczenia, ocena przez niego dokonana jest niepodważalna i musi się ostać.

Na marginesie odnosząc się do zarzutu pozwanego wadliwego wyznaczenia daty wymagalności odsetek od powyższego świadczenia, podkreślenia wymaga, że sposób przyjęty przez Sąd Okręgowy odpowiada zasadzie, w myśl której jeżeli zobowiązany nie płaci zadośćuczynienia

w terminie wynikającym z przepisu szczególnego lub w terminie ustalonym zgodnie z art. 455 in fine k.c., uprawniony nie ma niewątpliwie możliwości czerpania korzyści z zadośćuczynienia, jakie mu się należy już w tym terminie. W konsekwencji odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia należnego uprawnionemu już w tym terminie powinny się należeć od tego właśnie terminu. Stanowiska tego nie podważa pozostawienie przez ustawę zasądzenia zadośćuczynienia i określenia jego wysokości w pewnym zakresie uznaniu sądu (wyrok SN z dnia 18 lutego 2011 r., I CSK 243/10, Lex nr 848109).

Uznając zatem argumenty pozwanego jedynie za nieuzasadnioną polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu Okręgowego oraz trafnymi wnioskami, Sąd Apelacyjny oddalił przedstawioną apelację, orzekając na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł

na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391

§ 1 k.p.c., zasadzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, na które złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika powódki, wskazane w § 6 pkt 5 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 in principio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia

28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U.2013.490 j.t.).